

Ulusal Değerler ve Kamu Ortaklığı Fonu

Bizden önceki kuşakların özverili çabalarıyla gerçekleştirilmiş yatırımlarla yaratılan değerler, kolayca elden çıkarılmamalıdır. Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Yasa ve Kamu Ortaklığı Fonu Yönetmeliği bir kez daha gözden geçirilmeli.

GÜNEY DİNÇ Hukukçu

Köprüler, barajlar, KIT'ler gibi devlet yatırımlarının değişik yöntemlerle özel kişi ve kuruluşlara satış koşullarını belirleyen yönetmelik, Bakanlar Kurulu'nca kabul edildi. Bu girişim, kişisel birikimleri özendirici istemlerle toplamayı amaçlayan yeni bir devlet borçlanması düzeyinde görüldüğü için yeterince tartışılmadı. Özellikle Türkiye'nin, Cumhuriyet'le gündeme getirilen tarihsel gelişme doğrultusu ile gelişen yönleri üzerinde durulmadı. Oysa son 60 yılın oluşturduğu ekonomik yapıyı büyük ölçüde değiştirmesi kaçınılmaz olan tasarımın toplumsal sonuçları karşısında, kamuoyunun ilgi odağı durumuna getirilen ünlü Boğaz Köprüsü'nün satışı bile, küçük bir ayrıntı boyutunda kalmaktadır.

GENİŞ KAPSAMLI DÜZENLEME

Kamu Ortaklığı Fonu'na ilişkin yönetmelik, devletin elinde bulunan yatırımların, özel kişi ve kuruluşlara satışını üç ayrı biçimde düzenlemektedir.

— Kamuya ait ekonomik kuruluşların bir bölümü, özel hukuka göre yönetilen anonim şirketlere dönüştürülerek, ortaklık payları, saptanacak değerler üze-

rinden ilgi duyan gerçek veya tüzel kişilere satılacaktır.

— Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun uygun göreceği kamu yatırımlarının işletme hakları, kurulca saptanacak koşullarla özel kişi ve kuruluşlara devredilecektir.

— "Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Yasa"nın uygulanış koşullarını saptayan yönetmeliğin getirdiği üçüncü yenilik, Gelir Ortaklığı Senedi'dir. Yönetmeliğe göre, "köprü, baraj, elektrik santrali, kara ve demiryolu, telekomünikasyon sistemleri ile sivil kullanıma yönelik deniz ve hava limanlarının", "kamu iktisadi kuruluşları ile iktisadi devlet teşekküllerine ait müessese, işletme ve bağlı ortaklıkları"nın, "sermayesinin çoğu veya tamamı iktisadi devlet teşekkülü veya kamu iktisadi kuruluşlarına ait işlemler"nin yıl içerisinde sağlanacağı gelirler, gelir ortaklığı senetleri ile, ilgi duyan gerçek ve tüzel kişilere satılabilecektir.

Bu çok geniş kapsamlı düzenleme nedeniyle, anonim şirket paydaşlığı, işletme hakkının devri veya gelir ortaklığı yollarından biri ile, devletin satışa çıkarıla-

mayacak ekonomik kaynaklarının en aza indirildiği gözlenmektedir. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu için, hukuksal açıdan özel mülkiyete konu olamayan doğal değerler bile, işletme hakkının devri, ya da gelir ortaklığı yollarıyla, kişisel kazanım alanına katılmaktadırlar. Anayasanın 43. maddesinde, "Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" kuralı yer almıştır. Kamu Ortaklığı Fonu yönetmeliğine göre ise, gelirleri satılacak kuruluşların üreteceği mal ve hizmetlerin fiyat tarifeleri, "...hak sahiplerine istikrarlı ve güvenilir gelir vermesi ilkesi ile yıllık enflasyon oranları..."

gözetilerek saptanacaktır. Gelirleri satılacak işletmelerin önemli bir bölümü, köprüler, barajlar, limanlar, havaalanları, kara ve demiryolları gibi, doğrudan kamu hizmetlerini üstlenen kuruluşlardır. Anayasa'nın 43. maddesinde yer alan "kamu yararı önceliği" ile, yönetmeliğin enflasyonu kurumlaştırarak hak sahiplerine sağlamayı amaçladığı "...istikrarlı ve güvenilir gelir..." yükümlülüğünün birlikte

uygulanabilmesi çok güçtür.

Bizden önceki kuşakların özverili çabalarıyla gerçekleştirilen bu yatırımları, sunum ve istem (arz ve talep) koşulları içerisinde edinilmiş, devletin özel mal varlığı düzeyinde görmemek gerekir. Yaratılan değerler, ulusumuzun büyük sıkıntı ve yoksulluklara katlanarak ulaştığı ortak birikimlerdir. Her kişinin, salt birer vatandaş olarak, bu yapıtlar üzerinde payı ve hakkı vardır. İşletmelerin kazanç getirip getirmemeleri de, elden çıkarılmaları için belirleyici etken değildir. Devlet kurumlarının her biri, ekonomik ve toplumsal zorunluluklar nedeniyle kurulmuşlardır. Kazanç amacı gütmedikleri, iyi yönetilmedikleri, siyasal baskılarla yıpratıldıkları için, bir çoğu yıl sonu dengelerinde açık veren bu kuruluşların, gerçekleştirdikleri üretimle, yıllar yılı ülke ekonomisine sağladıkları yararlar yadsınmaz.

SOSYAL DEVLET İLKESİYLE BAĞDAŞAMAZ

Türkiye'de, kamu ekonomik kuruluşlarının bir işlevi de, pazarladıkları ürünleri ile ekonomik yaşamı düzenleyici görevler üstlenmeleridir. Geçen dönemlerde, yapay darlıkların giderilmesi, zorlamalı fiyat artışlarının önlenmesi için, devlet kuruluşlarının üretiminden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Bu kuruluşların elden çıkarılması, ya da yönetim etkinliğinin yitirilmesi, devletin ekonomiyi doğrudan yönlendirme olanaklarını daraltacağından, Anayasa'nın 2. maddesiyle amaçlanan sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Yönetmelikte "halka açılmak" olarak nitelenen ortaklık paylarının ve gelir senetleri-

nin satışında, ilgili kuruluşta çalışanlara ve o yörede oturanlara öncelik tanınacağı belirtilmektedir. Günümüzün ekonomik koşullarında, en doğal gereksinmelerini bile güçlüklerle karşılayabilen yurttaşlarımızın büyük çoğunluğunun, böylesi birikimlere ulaşabilmelerine olanak yoktur. Saptanan önceliklerin işlemeyeceği, daha başlangıçta görülmektedir.

Gelir ortaklığı ve pay senetleri ada (nama) yazılı olmayacağından, taşınabilir (menkul) değerler arasında bulunmaları nedeniyle, ilgi duyanlarca satın alınabilmeleri çok kolaydır. Belli ellerde toplanmaları önlenemeyeceği gibi, yetkililerce yalnız Türk vatandaşlarına verileceğinin belirtilmesine karşın, doğrudan veya dolaylı yollarla yabancıların eline geçmesi engellenemez. Bu koşullarda, halka açılmak tanımı ile başlatılan girişimin, bir süre sonra, adaletsiz bir yabancılaşmaya dönüşmeyeceğinin güvencesini vermek çok güçtür.

İNCELEMEDE ÖNEMLİ KAYNAK: YASALAR

Bir dönemin ekonomik ve toplumsal tarihini inceleyenler için, yasalar en önemli kaynaklar olmaktadır. Günümüzün gelişmeleri karşısında, iki uzun savaş yorgunu genç Türkiye Cumhuriyeti'nin 1928-1945 yılları arasındaki yasalarını taradığımız zaman, ilginç görüntülerle karşılaşırız. Örneğin, 31 Ocak 1928 günlü 1375 sayılı yasa ile onaylanan sözleşmeye göre, Anadolu - Mersin - Tarsus - Adana demiryolları ile Haydarpaşa Limanı, 133 milyon Fransız Frangı karşılığında devletçe satın alınmıştır.

İzmir Rıhtım Şirketi'nin 7.827.480 Fransız Frangı ödenecek ulusumuza kazandırılması 12 Haziran 1933 gün ve 2309 sayılı yasa ile gerçekleştirilmiştir. 1934 yılında İzmir - Afyon - Bandırma demiryolu 162.468.000 FF, İstanbul Rıhtım, Dok ve Antrepo Şirketi, 31.580.138 FF ödemesi yükümlülüğü ile 2487 ve 2665 sayılı yasalarla satın alınmışlardır. 1935 yılında Aydın Demiryolu Şirketi 2745 sayılı yasa ile 1.825.840 İngiliz lirasına, 1936'da İstanbul Telefon Şirketi 3026 sayılı yasa ile 800.000 İngiliz lirasına, 1937'de Ereğli limanı, Zonguldak - Çatalağzı Demiryolu ve Kömür İşletmeleri 3146 sayılı yasa ile 3.500.000 TL.'na, Şark Demiryolları Şirketi 3156 sayılı yasa ile 20.760.000 İsviçre Frangı karşılığında, ulusal değerlerimiz arasına katılmışlardır. Dövizle ödenen borç taksitleri yakın zamana kadar uzanan bu tür satın alma yasalarının, daha onlarca vardır.

SONUÇ

Devletler, toplumların en büyük güvenceleridir. Bu çok önemli kurumların, kısa süreli, güncel kazanımlar için yıpratılmaları gerekir. Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Yasa'nın ve Kamu Ortaklığı Fonu Yönetmeliği'nin uygulamaya konulmadan önce, bir kez daha gözden geçirilmesinde büyük yararlar vardır.

Unutulmamalıdır ki, kendilerine onurlu ve özgür bir yaşam sunmakla yükümlü olduğumuz gelecek kuşaklar da, bizleri, yaptığımız işler, yürürlüğe koyduğumuz yasalarla değerlendireceklerdir.